

Monumentenwandeling vanuit Mheer naar Noorbeek en Banholt

*Deze wandeltocht is bij gelegenheid van de Open Monumentendag 2001 tot stand gekomen op initiatief van het gemeentebestuur van Margraten in samenwerking met de Stichting Heem en Groen Noorbeek, Stichting Heemkunde Mheer, Fotoclub Dracula Margraten en de VVV Zuid-Limburg.
Tekst: George Gubbels, Noorbeek.*

Korte karakteristiek

De wandeling heeft een lengte van ± 11 km en voert u door de dorpen Mheer, Noorbeek en Banholt. De tocht gaat over geaccidenteerd terrein, wandelschoenen worden aanbevolen. Het terrein, is niet overal voor rolstoelgebruikers toegankelijk. Er zijn alternatieve routes ingebouwd, die u op de overzichtskaart en in de tekst kunt terugvinden. Het voortduwen van rolstoelen lijkt ons, gelet op de hoogteverschillen, een behoorlijke inspanning.

Het vertrekpunt is het kasteel te Mheer. De route loopt van daaruit eerst naar Noorbeek en via Terhorst en Banholt weer terug naar Mheer. Het laatste gedeelte wandelt u door het park van kasteel Mheer dat speciaal voor Open Monumentendag 2001 wordt opengesteld. Wij vragen u om uw hond, zeker in het park en weilanden aangeliend te houden, verder om respect te tonen voor flora en fauna. Laat het wild a.u.b. ongemoeid en pluk geen bloemen of planten. Tijdens de wandeling krijgt u een gedeelte van de vele monumenten te zien die de gemeente Margraten rijk is. Wij hopen dat u zult genieten van onze prachtige natuur, cultuur, monumenten en uiteraard onze wandeling over wegen en voetpaden binnen onze woon- en leefgemeenschappen.

Het kasteel Mheer dateert in eerste aanleg uit de 14^e eeuw, maar heeft nadien tal van uitbreidingen en veranderingen ondergaan. De laatste grootscheepse, onvoltooid gebleven verbouwing dateert uit de periode 1918-1923. Het kasteel, dat met zijn bouwhoeve een indrukwekkend complex vormt, is markant gelegen tegen de helling, centraal temidden van de oude dorpsbebouwing van Mheer, dat door het grondgebied rondom het kasteel als het ware in tweeën is gesplitst. De grote cour wordt omsloten door het eigenlijke kasteel, het woonhuis van de adellijke familie de Loë, en de drie grote aaneengesloten vleugels, die eertijds dienst deden als boerenhoeve. De grote toren rechts van het woongedeelte is in de onderbouw wellicht nog vroeg middeleeuws en heeft een doorsnede van 9 meter en een muurdikte van 2 meter. Op de binnencour, die normaliter gesloten is voor het publiek, zien we duidelijk de niveauverschillen en de verschillende bouwstijlen die door de eeuwen heen zijn toegepast. Direct boven de toegangspoort naar de grote cour bevindt zich een hardstenen gevelsteen met het alliantiewapen: Van Imstenraedt-Mheer en Van den Bongart. Hierboven zien we een zogenaamde mezenkooi van waaruit men kokende olie of andere onprettige zaken over ongewenste bezoekers zou kunnen uitgieten. Het jaartal op die steen is 1617 en de spreuk: Sit pax inviolata tibi, Moge ongerepte vrede Uw deel zijn, hetgeen wij alle wandelaars graag mee op weg geven.

Bij het verlaten van het kasteel, gaan we de Dorpsstraat rechts naar beneden en blijven aan de rechterzijde van de weg lopen.

Aan de linkerkant zien we in de bocht Dorpsstraat nr. 9, Dit is de huidige pastorie van Mheer. Het hoofdhuis stamt uit 1670 het overige is uit de eerste helft van de 19^e eeuw. Het huis is opgetrokken uit natuursteen, maar verlengd in baksteen, waarbij ook de topgevels in 1884 in dit materiaal zijn vernieuwd.

Dorpsstraat 11,

Het volgende huis is de vroegere kapelanie. Opgetrokken uit breuksteen, mergel en baksteen. In de gevel zien we een nis met een beeldje van Madonna met Kind, op de sokkel staat Onbevleete Maagd B.V.O. (Bid Voor Ons) met jaartal 1855 (moet zijn MDCCCLV).

In de bocht naar links stond vroeger tegenover de kapelanie een put. Het wegwijkpunt dat u ziet is in authentieke kleuren.

Dorpsstraat 14, Gemeentehuis (1)

Mheer is op 2 februari 1795 geen heerlijkheid meer. De kasteelheer bezit niet langer de rechtsmacht over zijn onderdanen; de schepenbank is nu een gemeentebestuur geworden dat volgens democratische principes functioneert. De voorganger van het huidige pand aan de Dorpsstraat 14, gelegen aan 'd'r hoesbéerg', was het eerste gemeentehuis van de voormalige gemeente Mheer uit een reeks van drie. Het pand heeft een typische laat 19e-eeuwse verschijningsvorm en is waarschijnlijk nieuw opgetrokken boven op een reeds bestaande fundering en kelderruimte. Hier vergaderde ooit de door de gemeenschap gekozen gemeenteraad, hier werden hun belangen vertegenwoordigd. De voorganger van dit pand deed tot in 1884 dienst als gemeentehuis en tevens als school. Waarschijnlijk is het dit pand dat Otto Napoleon Baron de Loë tijdens de raadsvergadering van 23 mei 1838 'gratis en voor niets, tenminste het gebruik hiervan' beschikbaar stelde als schoollokaal.

We volgen de weg tot helemaal beneden. Onder aan de weg zien we aan de rechterkant het voormalige postkantoor dat schitterend wordt opgeknapt.

We passeren vervolgens een vakwerkwoning (Dorpsstraat 32) die opgeknapt wordt en gaan vóór de kapel naar rechts.

We krijgen nu een heel mooie doorkijk op de Stallestraat.

Stallestraat nr. 12,

Aan dit pand hangt een kruis uit 1811 dat men geregeld kan zien op devotie- of bidprentjes. Het woongedeelte is in vakwerk opgetrokken op een voet van veldkeien. Het pand is in 1987-1988 gerestaureerd.

Stallestraat 14,

Dit pand heeft deel uitgemaakt van het pand nr. 12, doch is hier van afgescheiden.

Links van de weg zien we een aantal woningwetwoningen (nrs.9-11-13-15).

Stallestraat 18,

De gevel is gedateerd met smeedijzers "Ano 1789", dit is te zien als we de cour kunnen opkijken. Kijken we de cour op, dan behoort het linkergedeelte bij het pand Stallestraat 20. Hier was ook de oorspronkelijke toegangsdeur voor het pand Stallestraat 20.

Stallestraat 20,

Vakwerkhuis en schuur met verdieping, opgetrokken op breukstenen voet. Witgekalkte vakvulling in leem en baksteen. Stallestraat 18 heeft met dit pand een geheel gevormd. De splitsing van de panden heeft in elk geval na 1830 plaatsgevonden.

We gaan bij de volgende splitsing naar links, de Wienickerstraat in. Aan de rechterkant zien we nog een typisch "sjop" dat men vroeger veel tegenkwam.

Vervolgens nemen we de weg naar links en blijven links lopen.

Dorpsstraat nr. 44,

Dit is een recent fraai gerestaureerde boerderij. Datering pand eind 18^e en begin 19^e eeuw.

Dorpsstraat 40-42, Het Schepenhuis.

Deze hof wordt in de volksmond 'het schepenhuis' genoemd. De bouwgeschiedenis en de gegevens over de bewoners van het pand ondersteunen dit. Uit bouwkundig onderzoek is gebleken dat de oudste onderdelen van het complex van vóór 1650 dateren. De kelder van het woonhuis, rechts van de toegangspoort, is het oudste nog aanwezige gebouwonderdeel. Tot dit huis moeten enkele verspreid liggende gebouwen (stallen, schuren, bakhuis) hebben behoord, waarvan echter niets meer bewaard is. In de tweede helft van de 17e eeuw moet een begin zijn gemaakt met de carrévorming door langs de straatzijde de voorgangers van de huidige gebouwen te bouwen. In de eerste helft van de 18e eeuw moet het oude woonhuis, de Noord-West vleugel, zijn afgebroken en vervangen door een breder en groter huis, dat minstens 6 maar zeer waarschijnlijk 8 gebinten telde. Een dergelijke omvang van een woonruimte in die tijd is zeer uitzonderlijk in deze streek. Waarschijnlijk is de verandering dan ook samengegaan met een verandering van functie van het woonhuis tot

schepenhuis. Een andere aanwijzing zijn de bewoners van het pand, welke hun identiteit met de inscriptie op de poortbalk prijs geven:

Andreas × Pullinx × Maria × Elisabeth × Spits MDCCLXXXV

Deze Andreas Pullinx wordt op 27 november 1731 te Mheer geboren als zoon van Henricus Pullinx en Helena Wijnants. De familie Pullinx is een oude Mheerder schepenfamilie, de grootvader van Andreas, Petrus Pullinx, staat al in januari 1701 vermeld als schepen van Mheer. Andreas zelf vervulde tot aan zijn dood op 1 mei 1805 eveneens de functie van schepen van Mheer. Verder kunnen we in een bekendmaking voor de 'gewoonlijcken jaerlijxen sittdagh' voor het 'effenen der schattlijste' van 1735 lezen dat deze gehouden werd 'ten huijse van Sr Hendrick Pulinckx alwaer men ghewoon is rechts administratie te doen'.

Uit een en ander mag blijken dat de benaming van schepenhuis redelijk onderbouwd is. De boerderij zelf deed dienst als taverne en bierbrouwerij. Tijdens de restauratie van het pand in 1978 zijn nog restanten gevonden van de bierbrouwerij. Voor het brouwen van bier is helder water nodig, dit water werd verkregen van de waterput die tot op de dag van vandaag bewaard is gebleven in het complex.

We steken de weg over, houden de monumentale kastanjeboom aan de linkerkant en lopen Smitsberg naar boven. Boven gekomen gaan we naar rechts en zien in de bocht een beeldje aan de boom hangen. Geloofsbeleving hoorde en hoort net zo bij het leven, als eten en drinken. We zijn nu op de Papenweg aangekomen.

Papenweg 3,

Vakwerkhuis dat te dateren is eerste helft 18^e eeuw (woongedeelte) en laatste kwart 18e eeuw. De lange gevels bestaan uit vakwerk met verticale stijlen en schuin geplaatste korte hoekschoren voor het windverband. Het is na een restauratie door de huidige eigenaar in 1983 in zijn tegenwoordige vorm gereed gekomen.

Papenweg 7, 9 en 11,

Complex dat één geheel heeft uitgemaakt. Datering eerste helft 17e eeuw. Bij het pand nr. 11 is duidelijk te zien dat het dak is uiteengeklapt. Rechts is duidelijk in de vlakken te zien dat het pand verlengd is geworden.

Papenweg 16 en 18,

Kleine arbeidershuisjes in vakwerk met lage verdieping, ook hier schuine schoren voor het windverband. Datering 2^e helft 19^e eeuw. Papenweg 18 heeft een eigentijdse aanbouw.

Als we de grote boerderij aan de linkerkant passeren gaan we rechtdoor en vervolgen de Papenweg als die overgaat in een niet geasfalteerde veldweg.

Op het volgende kruispunt steken we de Voerenstraat over en vervolgen de Papenweg. De Voerenstraat is een van de oudste wegen van de gemeente Margraten, minstens van Frankische, vermoedelijk van Romeinse oorsprong. Dit was een verbindingsweg tussen Luik en Aken.

Aan het einde van de Papenweg komen we weer aan de verharde weg en gaan nu richting Noorbeek. We lopen hier schuin naar links en na ±50 meter rechts het voetpad in. Voor rolstoelgebruikers is de alternatieve route rechtdoor en rechts aanhouden, na de woningen gaat het dan bergafwaarts.

Als we het voetpad of voor de rolstoelgebruikers de berg naar beneden gaan, moet u uiteraard even blijven staan en genieten van de prachtige uitkijk over het dal van de Noor.

In het weiland links aanhouden, aan het einde van het voetpad staat in de bocht een rustbank. Hier komen de rolstoelgebruikers weer op de route en gaan we rechts naar beneden.

Het eerste huis Wesch nr.9, waarvan we slechts een deel zien aan de rechterkant boven op de berm, is een vakwerkhuis, dat door de bewoner in de jaren 60 als schuur is opgekocht in de Dorpsstraat van Noorbeek en hier ter plekke opnieuw is opgebouwd.

Het pand Wesch nr. 7, is een goed voorbeeld van een kleine woning in vakwerk. Het ligt met de lange zijde aan de straat, heeft een lage zolderverdieping onder een met pannen belegd zadeldak. Te dateren ±1850.

Na dit huis gaan we nog voor de weg naar rechts en komen dan aan de Brigidabron in de Wesch.

De buurtschap de Wesch is genoemd naar de wasplaats die zich bevindt bij de bron van het beekje "de Noor". Voor de watervoorziening waren de bewoners vroeger meestal aangewezen op de openbare putten, maar hier was stromend bronwater voorhanden. Verdere informatie kunt u lezen op het daar aanwezige informatiebordje. Achter het beekje de Noor staat een vakwerkwoning waar enkele jaren geleden een gevelbeeld van de H. Brigida is aangebracht.

Als we de bron verlaten steken we de weg over en gaan naar links en vervolgen onze weg aan de rechterkant lopend richting dorp. In de bocht naar rechts gaan we naar rechts de Burg. Nahonstraat in.

We zien aan de rechterkant een aantal woningen van de naoorlogse periode (nrs. 7, 5, 3, 1). In de bocht gaan we naar links, maar alvorens we dat doen, gaan we toch nog even het Martelehökke bekijken.

Het Martelehökke is een kleine vakwerkboerderij, bestaande uit een woonhuis en een parallel daaraan staande schuur. Het oorspronkelijke woonhuis ligt rechts van de hof. Het van een lage zolderverdieping voorziene huis is naar achter verlengd. Na een ingrijpende restauratie in 1978 is tussen woonhuis en schuur een lage verbindingsvleugel gebouwd.

We lopen nu de Kempestraat in.

Kempestraat 2,

Nu heet het pand de witte olifant, doch vroeger de veel toepasselijkere naam "A gene Bendl". Het is gebouwd in de 18^e eeuw in vakwerk om een bijna gesloten binnenplaats en verbouwd tot vakantieappartementen.

Kempestraat 4,

Is een in helrode baksteen gebouwd hoevecomplex, vroeg 20-eeuwse woonvleugel aan de straat en een vakwerkschuur met kopgevel aan de straat. Boven de toegangsdeur is een nisje met een devotiebeeldje. Vanaf de straat lijkt de schuur een geheel te vormen met het pand Kempestraat 6, dat aan de linkerzijde hier haaks tegen aansluit.

Kempestraat nr. 6,

Dit is een prachtige vakwerkwoning. Het huis lijkt met de schuur van nr. 4 een geheel te vormen, maar dat is optisch bedrog, doordat beide vakwerken zo harmonisch aaneensluiten. Het oorspronkelijk woonhuis bestaat uit een geraamte van vijf balkvlakken met tussenstijlen. Alleen het deurtravee wijkt door de erachter gelegen gang in de breedte af. Aan de linkerzijde is er een aanbouw in vakwerk onder een ahang toegevoegd. Let op het verrassende schildje boven de deur.

Kempestraat nr. 5,

Een vakwerkhuis met verdieping. Datering ca. 1800. Oorspronkelijk heeft het huis een onderdeel gevormd van een omvangrijker complex, waartoe ook het rechts aansluitende bakstenen woonhuis Kempestraat 7 behoorde en een grote haaks daartegen aansluitende vakwerkschuur, die met de topgevel aan de straat stond.

Bij de eerste kruising gaan we naar links de Onderstraat in maar zien we rechts aan de overzijde in de Onderstraat een groot complex met de nrs. 2 en 4.

Dit is een kapitale gesloten hoeve, gebouwd in baksteen, met het oorspronkelijke woongedeelte aan de linkerzijde als Onderstraat 4/hoek Boyeweg en een tot woonhuis verbouwde, in het complex opgenomen, voormalige schuur aan de rechterzijde als Onderstraat 2. Datering is 18^e eeuw met latere wijzigingen.

Onderstraat 10,

Hoeve om een gesloten binnenplaats, met de woning rechts van de overkapte poortmuur en een schuur met inrijpoort aan de straat links van de cour. Datering is 18^e eeuw (1788) en 19^e eeuw (1839). Tegenover het woonhuis staat de bakstenen schuur met een rondbogige poort aan de straat, waarin een secundair toegepaste sluitsteen het jaartal 1788 aangeeft, dat betrekking kan hebben op de verbouwing van het woonhuis. De cour wordt afgesloten door een bakstenen poortmuur met ellipsbogige poort, waarin hardstenen plinten, imposten en een sluitsteen met het jaartal 1837 zijn

verwerkt. Het jaartal is ook af te lezen uit de ankers in de rollaag boven de poort. Links boven de poortdoorgang is een kleine nis uitgespaard voor een devotiebeeldje.

Onderstraat nr.12, De Maria Laathof of de Maria Hoeve.

Boerderij met een opmerkelijke breukstenen gevel aan de straat. De datering is 18^e eeuw (1772 en 1775) en 19^e eeuw (1879). De hoeve wordt geïdentificeerd met de "Onser Lyeveer vrouwen hoeff", een laathof van het Munster in Aken.

De woning met kelder en verdieping, ter linker zijde van het binnenhof heeft een in breuksteen tussen bakstenen vlechtingen opgetrokken kopgevel. In de straatgevel zijn op de hoogte van de verdiepingsvloer ankers aangebracht, die het jaartal 1879 vermelden. Het woonhuis bezit naast 18de-eeuwse details, een opbouw die grotendeels vorm heeft gekregen in 1879. Rechts van de woning de bakstenen poortvleugel, die aankapt tegen het woonhuis (links) en de schuur (rechts). In de poortmuur is een kleine segmentbogige toegang met hardstenen omlijsting opgenomen. De grote korfbogige toegangspoort heeft hardstenen plinten, stijlen en een sluitsteen, waarop de inscriptie: "A.T./1772". Rechts de bakstenen schuur met aan de straat een ellipsbogige poort met geblokte hardstenen plint en een sluitsteen met het jaartal 1775.

Vanuit de Onderstraat komen we op de Pley. U kunt, mits geopend, een bezoek brengen aan de prachtige gotische H. Brigidakerk en het bijbehorende museum in de hal.

De Pley is met al zijn monumenten uiteraard de moeite waard om bekeken te worden.

Als blikvanger zien we onder aan de kerktrap uiteraard de Brigidakapel, die onlosmakelijk verbonden is met de kerk.

In 1586 vermeldt de abt van de Luxemburgse Benedictijnenabdij, Joannes Bertels. "Vroeger was daar in Noorbeek een grote toeloop van volk dat, voordat de wrede storm van de oorlog dit vaderland verwoestte, vroom genoemde verheven Brigida kwam bezoeken en grote aalmoezen gaf voor het onderhoud van de plaatselijke pastoor,..." Hieruit moge blijken dat men toentertijd al naar de H. Brigida in Noorbeek pelgrimeerde.

In 1772 is de Brigida-kapel gebouwd ter vervanging van een oudere kapel in mergel, die boven op de kerktrap heeft gestaan. Deze vierkante Brigida-kapel in rococostijl is opgetrokken uit baksteen met hardstenen details en voorzien van een leien tentdak met gebroken kap. Boven de ingang is aan de binnenkant het jaartal "ANNO 1772" aangebracht. In 1975 wordt het houten altaar verwijderd en in 1978 wordt het beeld van de H. Brigida in de kerk geplaatst. Door beeldhouwer Sjef Eymael wordt een prachtig nieuw eikenhouten beeld van H. Brigida gesneden. Ook dit is een staande heilige in kloostergewaad, met staf en liggend rund aan haar voeten.

Het eikenhouten dagaltaar van de kapel is evenals het dagaltaar van de kerk samengesteld uit fragmenten van de communiebank die vroeger het kerschip afsloot. Dit zijn vaasvormige balusters die afgewisseld worden met postamenten met panelen. Onder de devotiekapellen van de gemeente Margraten neemt de Brigida-kapel aan de Pley de eerste en voornaamste plaats in. Als bouwkundig fenomeen is de kapel qua vormgeving uniek in de gemeente. De vensterbanken van de kapel deden vroeger dienst als offerblok.

De kapel functioneert nog altijd als bid- en dagkapel. In de windvaan die op de kapel staat is een afbeelding te zien van de H. Brigida.

Het Christus Koning-beeld:

Dit is een bronzen beeld uit 1925 van Aug. Falise ter herinnering aan het gouden priesterfeest in 1921 van de toenmalige pastoor Eijgelshoven. Het beeld is vervaardigd bij de Fonderie National des Bronzes Ancienne, Firme J.Petermann te St.Gilles-Brussel.

Het Wilhelminamonument:

In 1923 werd aan de zuidzijde van de Pley bij gelegenheid van het 25-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina een gedenkteken opgericht met een bronzen buste van de vorstin.

Het Bevrijdingsmonument:

Dit monument, met de drie duiven, herinnert aan de bevrijding van Noorbeek op 12 september 1944. Noorbeek werd die dag in de namiddag als eerste gemeente van Nederland bevrijd.

Het beeld is vervaardigd door de Noorbeekse kunstschilder Sijf Wanders en werd onthuld door Hare Majesteit Koningin Juliana op 12 september 1969.

Pley 1 en 1A,

Het aan de noordzijde van de Pley gelegen winkel-/woonhuis genummerd 1 (winkel) en 1A (woning) gaat in oorsprong terug naar een hoeve, die de gehele hoek van de Pley en de Klompestraat omvatte, waarbij ook het vooruitstekende gedeelte met de inrijpoort rechts van nr. 1A behoorde. Pley nr. 1A is het drie traveeën brede woonhuis met kelder en verdieping. In de ten opzichte van de rooilijn wat terugliggende straatgevel, hardstenen deur- en vensteromlijstingen. De kap uit de 20-er jaren geeft aan het pand een veel jeugdiger uiterlijk. Te dateren 18e eeuw, poort met bovenkamer 20ste eeuw. Het winkelfront met de iets terugliggende deur in een portiek heeft etalages met op Jugendstil geïnspireerde raamindeling en bovenlichten.

Pley 2, nu café d'r Pley,

Dit is een hoeve om een gesloten binnenplaats, met het woonhuis aan de straat waartegen aan de rechterzijde een overkapte poortmuur aansluit; schuur achter op de binnenplaats evenwijdig aan het woongedeelte. Datering woning is 1785, achterbouw is 19e eeuw. In de vijf traveeën brede voorgevel, rechthoekvensters en -deur met hardstenen omlijstingen onder ontlastingsboogjes; gootlijst boven huis en poort van omstreeks 1930. In de voorgevel boven de verdiepingsvensters jaarankers: 1785. Inwendig een houten schoorsteenmantel met afgeschuinde hoeken, versierd met cannelures, bladfestoenen en rozetten.

Pley 3 en 3A,

Hoeve om twee gesloten binnenplaatsen, gelegen aan de oostzijde van de Pley op de hoek met de Dorpsstraat. Aan de straatzijde bakstenen gevels met in hardsteen omlijste rechthoekvensters. Datering 18^e eeuw of ouder en 19^e eeuw. Het oudste gedeelte van de hoeve is het woonhuis met schuur dat tussen de beide binnenplaatsen staat, haaks ten opzichte van de Pley. De muurankers aan de noordzijde zijn voorzien van de initialen CW EVW en het jaartal 1827. Op de muurankers aan de zuidzijde staan de initialen CW EVW resp. AN 1823. De inspringende hoek aan de veldzijde diende als drinkplaats voor het vee.

Pley 5,

Herenhuis, met kelder en verdieping onder zadeldak tussen zijtopgevels. Vijf traveeën brede voorgevel, gedecoreerd met laat 19de-eeuws pleisterwerk. De ingang is voorzien van een drietal hardstenen treden. Achter het huis een vakwerkschuur. Datering: huis 1830, bepleistering laat 19^e eeuw, schuur 18^e eeuw. Het huis is opgetrokken uit baksteen met hardstenen deur- en vensteromlijstingen in de voorgevel.

Na het bezoek aan de kerk, kapel en het bezichtigen van de monumenten op de Pley vervolgen wij onze route en gaan nu de Dorpsstraat in en blijven aan de linkerkant lopen. Links zien we een straatnaambordje Dorpsstraat en rechts een straatnaambordje Dorpstraat. De officiële straatnaam hier is Dorpstraat, dus met één s. We zien meteen al een opmerkelijk huis met een torentje aan de rechterzijde.

Dorpstraat 4,

Haaks aan de straat gelegen, onderkeldert bakstenen woonhuis met verdieping onder zadeldak met open klokkentorentje. Datering ca. 1800. Dit pand is een politiepost geweest, de opzij uitspringende bijruimte was toen voorzien van een celdeur met klein raampje. Het raam van de bijruimte aan de straatzijde was ook voorzien van tralies.

Dorpstraat 6,

Woonhuis dat samen met Dorpstraat 4 heeft dienst gedaan als gemeentehuis van Noorbeek tot het moment dat een nieuw gemeentehuis aan de Dorpstraat nr.19 voltooid was.

Dorpstraat 10,

Een mooie ouderwetse boerderij nog midden in het dorp.

Dorpstraat 11,

Is volgens het kerkarchief gebouwd als "Curenhuis" in 1770 door architect Gilles Culp die tevens architect is van de pastorie in de Klompestraat. Het is oorspronkelijk gebouwd als pastorie voor de

paters Jezuïeten uit Maastricht, die het patronaatrecht van de parochiekerk in Noorbeek bezaten. Voordat de zusters Franciscanessen er zijn ingetrokken, is het huis nog als kapelanie in gebruik geweest. Het vijf traveeën pand is in baksteen gebouwd met zijtopgevels op een mergelplint. Het heeft hardstenen raam- en deuromlijstingen. Verder is het voorzien van een drietal ronde ramen met ronde bakstenen rollagen. Het pand had in 1995 nog eiken paneeldeuren uit de bouwtijd. Na het vertrek van de zusters is het pand door de kerk verkocht.

We vervolgen onze weg en gaan waar van rechts een weg komt, linksaf!! het voetpad volgen.

Voor rolstoelgebruikers geldt dat zij weer teruggaan via de Pley, Klompestraat, Wesch naar Bergenhuizen, waar zij rechts aanhouden totdat zij aan een lindeboom komen, op een kruising met een veldweg.

We gaan als we het voetpad aflopen, rechts langs het kerkhof. Bij de volgende splitsing komt van links 't Brikkesjträötsje, wij houden hier rechts aan en lopen door een draaihekje het weiland in.

Halverwege dit weiland is met ingang van Monumentendag 2001 een nieuw voetpad "D'r Langen Akker vòtpad (voetpad)" aangelegd door de Vereniging Natuurmonumenten. "D'r Langen Akker vòtpad (voetpad)" zal uiteraard een verrijking zijn voor het gebied dat in de Noorbeekse volksmond "D'r Langen Akker" wordt genoemd. Wij nemen dan ook dit nieuwe voetpad door de weilanden en gaan dus naar rechts. U heeft hier een schitterend uitzicht over een heel mooi droogdal.

Links naar boven kijkend, zien we 't Klaozebùsjke. Hier werd zogenaamd "boerengeriefhakhout" gehaald, dat gebruikt werd voor bonenstaken, bezemstelen, schopstelen enz.

Als u goed oplet kunt u hier enkele dassenwissels zien die van en naar de poel lopen. De poel is aangelegd door de Vereniging Natuurmonumenten.

Aan het einde van het nieuwe voetpad gaan we door een draaihekje links naar boven. Het is een redelijk pittige klim. Let u ook hier op de dassenwissels die u tegenkomt. Aan het einde van het voetpad komt u uit op een T-splitsing met een veldweg die we naar links nemen. U kunt dan een grote lindeboom zien. Deze boom is door de toenmalige Noorbeekse jeugd geplant ter gelegenheid van de geboorte van koningin Beatrix in 1938.

Hier komen de rolstoelgebruikers die de aangepaste route hebben afgelegd, er weer bij.
Als we bij de lindeboom zijn aangekomen gaan we naar links naar het gehucht Bergenhuizen.

Het gehucht omvat een aantal boerderijen, die voor een deel al voorkomen op het kadastraal minuutplan van 1842. Het aantal beschermde monumenten is tot twee beperkt, namelijk Bergenhuizen nr. 12 en nr. 14.

Bergenhuizen 18 (Het Hofje),

Hoeve in baksteen. Ellipsbogige poort met hardstenen imposten en een hardstenen sluitsteen met de bijna weggewitte inscriptie: "A.T/1792"; onregelmatig geblokte hardstenen imposten.

Bergenhuizen 16,

Gesloten hoeve, gebouwd links tegen nr. 18. Datering 1866. Woning met verdieping evenwijdig aan de straat, met in de gevel rechthoekvensters met hardstenen boven- en onderdorpel. Rechts van het woongedeelte een segmentbogige poort, die op de hardstenen sluitsteen vermeldt: "AT.MCS / 1866". Boven het pannendak van de rechts naastgelegen melkstal staat eveneens in steen de initialen AT MCS.

Of de initialen AT overeenkomen met de initialen op pand nr. 18 is niet bekend.

Bergenhuizen 25,

Pas verbouwde gesloten hoeve met woonvleugel en poort, evenwijdig aan de straat. Een grote schuur sluit de cour aan de achterzijde af. Aan de linkerkant werd de poort geflankeerd door een lange stalvleugel. Deze stalvleugel is nu eveneens verbouwd tot woning. De nieuwe sluitsteen boven de poort is voorzien van de initialen GG en het jaartal 1993. Datering: in eerste aanleg 18^e eeuw en woonhuis ca.1860.

Bergenuizen 23,

Gesloten hoeve, opgetrokken uit vakwerk en baksteen. Aan de rechterzijde van het woonhuis een overkapte poortmuur aan de straat en een smalle stal, evenwijdig aan het woongedeelte. Datering 19^e eeuw, gebouwd ter plaatse van een oudere hoeve.

Het woongedeelte staat op dezelfde plaats bij de oude hoeve die een C-vormige plattegrond bezat en rechts aansluit tegen een thans niet meer bestaande hoeve, die de ruimte innam tussen de huidige nummers 23 en 25. In de balk boven de stalpoort links van het woonhuis staat ingekapt te lezen: S Hensen Maroewet 1861.

Bergenuizen 14,

Hoeve op haakvormige plattegrond aan de straat, een in baksteen opgetrokken poortvleugel in het verlengde van de straatvleugel van nr. 12 en een woonvleugel aan de rechterzijde van de open hof, ruggelings tegen nr. 12.

Datering: "S.T.1837" op de sluitsteen van de dichtgezette hoofdboort. In de korte zijde van de haaks op de straat staande woonvleugel, rechts van de dichtgezette boort, is een lagere boort gemaakt bij de herindeling van de hoeve ten behoeve van nieuw wooncomfort. Het pand wordt momenteel gerenoveerd.

Bergenuizen 12,

Hoeve, opgetrokken uit baksteen met in elkaars verlengde liggende kappen evenwijdig aan de straat. Samen met nr. 14 een opmerkelijk langgerekt boerderijfront, waartoe de naast elkaar gelegen inrijpoorten in sterke mate bijdragen.

Datering: volgens sluitsteen links, boven de boort, uit 1802 en het rechtergedeelte uit 1856.

De hoeve heeft een naar achter toe open U-vormige plattegrond en is toegankelijk via een hoge ronde toegangspoort, met op de sluitsteen de inscriptie: "I:V/M:L/1802". Links van de inrijboort een in hardsteen omlijste dagboort. Dit wijst op een oorspronkelijk woongedeelte links van de cour. Kennelijk is later de woning verplaatst naar de overzijde van de cour, mogelijk tegelijkertijd met de aanbouw van de lagere boortvleugel, die blijkens de impoststenen met de letters "H" en "O" en de bijpassende ringklopper, waarop staat "18 HO 55", een halve eeuw jonger is. In de houten balk boven het "sjop" rechts op de cour staat ingekapt HoAV 1849.

Bergenuizen 8,

Boerderij, bestaande uit een woning en schuur in vakwerk en baksteen op L-vormige plattegrond.

Datering: 18^e eeuw. Op een ruime afstand van de straat gelegen, onderkelderde, kleine wit gekalkte woning met zolderverdieping van het twee-kamer-type; ingang naast de bakstenen kopgevel.

Bergenuizen 21,

Gesloten hoeve, opgetrokken uit vakwerk en baksteen en vergroot aan de straatzijde in baksteen.

Datering: 18^e eeuw en vergroting uit 1872.

Woonhuis met kelder en verdieping links van de hof; blijkens de jaarankers in de kopgevel naar de straat met een kamer verlengd. Gelijktijdig is ook de boortvleugel met rondboogboort en stalvleugel gebouwd voor de oorspronkelijke straatgevel, waardoor de hoeve in haar volledige breedte over de oorspronkelijke rooilijn heen kwam, wat nog in het straatbeeld is waar te nemen.

Bergenuizen 19 en 19 A/C,

Kapitale, gesloten, tot vakantieboerderij c.q. appartementen omgebouwde hoeve, grotendeels opgetrokken uit baksteen en een crèmekleurig front aan de straat, waarbij ook het oorspronkelijke schuurgedeelte aan de straatzijde op begane grond en verdieping van vensters is voorzien. Datering: 18e eeuw. In het gedeelte rechts van de boort is een zelfstandige woning ondergebracht en is de toegangspoort nog in het metselwerk waar te nemen.

We houden hier twee keer vlak na elkaar rechts aan. Bij de volgende kruising van wegen, bij het wegwijk, nemen we nu de meest rechts geasfalteerde weg. Op de sokkel van het wegwijk kunt u nog de inscriptie JHSP lezen. We vervolgen bij de volgende kruising de geasfalteerde weg en steken wederom de Voerenstraat over. We volgen deze weg totdat we in het "dal" op een splitsing komen. Rolstoelgebruikers gaan hier rechtdoor richting Banholt en houden daar steeds rechts aan tot beneden aan het Loverixplein.

Tussen het veldkruis en een zitbank gaan we rechts een voetpad in. Dit loopt naar links en lopen we, in het dal, links langs een aantal hoge bomen.

Uiteindelijk komen we via een draaihekje op een weg en gaan we hier naar rechts. We houden wel links aan en komen in het gehucht Terhorst. We lopen rechtdoor over de geasfalteerde weg. De boerderij waar we langs lopen voor de wegsplitsing stamt uit de 18^e en 19^e eeuw. Bij de splitsing gaan we rechtdoor.

Rechts zien we nog een kapitale boerderij.

De put, deze uit begin 19^e eeuw, nam in vroeger jaren in elke buurtgemeenschap een centrale plaats in. Meestal werden er nieuwtjes wereldkundig gemaakt, bekendmakingen opgehangen en was er een postbus aanwezig. De Heer waakt over allen vanaf zijn kruis.

De devotiekapel uit 1949 is gewijd aan Maria Sterre der Zee uit dankbaarheid wegens besparing van verwoesting in WO II.

Achter de put zien we de voormalige laathof van Terhorst.

Vóór de put gaan we naar links over een voetpad, richting Banholt. Dit is nog een oud kerkpad. Aan het einde van dit kerkpad gaan we naar rechts. We zien links een gerestaureerde vakwerkhoeve die gelegen is aan het Loverixplein. Richting dit plein gaande, lopen wij langs deze U-vormige hoeve.

Hier op het Loverixplein, komen de rolstoelgebruikers weer bij ons.

Loverixplein 4 en 5,

De kleur van de hoeve wordt bepaald door gebruik van onbewerkte leem. De hoeve op nr. 5 vormde ooit een grote schuur van het oorspronkelijk ongedeelde pand 4 en 5. De oudste in Banholt beschreven woonkern bevat o.a. Loverixplein nr. 4, dat van ca.1700 dateert. Het pand wordt in oude luister hersteld door zoveel mogelijk oude elementen van het vakwerk en de gebinten te bewaren. Op de stal van nr.4 staat de oorspronkelijke naam van het plein "Op gen Besseme" te lezen.

We gaan hier links naar boven over het plein en hebben om ons heen kijkend een mooie terugblik op de panden nrs. 7, 8, 9 en 10.

Nr. 8 is de laat 18de-eeuwse woonkern, maar waarschijnlijk veel ouder. Deze hoeve is vermoedelijk de laat hof in Banholt van het Akense Munsterstift met de naam O.L.Vrouwehof. Op de sluitsteen van de ingang staat: 17+73 / IHS / L=AN=LV / M=C=D.
Op de sluitsteen van de poort staat IAL MCD 1768.

Nr. 10 is uit het jaar 1852.

De panden nrs 7 t/m 10 zijn in 1966 verwoest door een grote brand.

Als we naar boven lopen zien we aan de rechterkant nog een oude smidse. We houden nu 2 keer links aan en lopen de Bredeweg in richting kerk, we gaan nu wel aan de rechterkant lopen.

Bredeweg 14,

Kleine gerestaureerde vakwerk boerderij. Woonhuis uit ca. 1800, poort en schuur uit 1843. Dit jaartal staat in de latei boven de schuurdeuren gehakt.

Bredeweg 9,

Het pand wordt gedateerd als midden 19^e eeuw.

Bredeweg 7-5,

Boerderijcomplex op U-vormige plattegrond. Datering tweede helft 18^e en begin 19^e eeuw. Let op de met mergel omlijste topgevel aan de straat. Sluitsteen van mergel in de poort met daarin het jaartal 1816. Verder is een uilengat aanwezig om de graanzolder muisvrij te houden.

We komen nu in de Dalestraat.

Dalestraat nr. 6,

Pand is 19de-eeuws ter vervanging van een ouder gebouw.

Dalestraat 8,

L-vormige boerderij. Poortvleugel met bedrijfsgebouw langs de straat. Datering 18e en 19e eeuw. Het pand heeft een schitterende cour en is in 1988 ingrijpend gerestaureerd.

Dalestraat 14,

Vijf traveeën huis met apart metselwerk. Voor dit pand stond vroeger een zwengelput.

We keren nu weer om en lopen rechts langs de Lourdesgrot.

In het metselwerk van café de Tamboermaître is een aparte metselstructuur aangebracht.

De kerk van Banholt

Vroeger heette het terrein waar de kerk op staat "den Schapendries".

De kerk van Banholt werd gebouwd van 1874 tot 1876. De toren werd in 1922 eraan toegevoegd. De bouw van de kerk van Banholt is zeer bekend. Zij werd gebouwd door de inwoners van Banholt en van Terhorst. Dit tegen de wil van de bisschop van Roermond. Deze kerkenstrijd staat bekend als het Banholter Schisma. Bij bisschoppelijk besluit van 4 maart 1937 werd Banholt uiteindelijk verheven tot een zelfstandige parochie. Een bezoek aan deze kerk is zeker de moeite waard. Het interieur van de kerk is bij de laatste renovatie in diverse lila tinten geschilderd door Sjef Hutschemakers.

We gaan naar rechts en lopen de Mheerderweg in. We blijven hier op het trottoir aan de rechterzijde van de weg lopen.

Mheerderweg 1,

Boerderij, bestaande uit vier vleugels rond een gesloten cour, opgetrokken uit breuksteen en baksteen. Datering midden 19^e eeuw of ouder. Op latei aan courzijde staat 1856 in de tekst "D(E) 30 IK x AE E a MEERT AN x MDCCCLVI x NO.

Mheerderweg 5,

Dit is de tegenwoordige pastorie.

Vakwerkschuur behorende bij Mheerderweg 6,

Vakwerkschuur met opmerkelijk vakwerk in de voorgevel en rechter zijgevel. Datering begin 18^e eeuw. Restant van een kleine haakvormige boerderij.

Mheerderweg 9,

Vakwerkschuur met verdieping met vier gebintvakken. Datering midden 19^e eeuw. Let op de angen in het houtwerk.

Mheerderweg 16,

Boerderij met vrijwel gesloten binnenplaats, woonhuis evenwijdig aan de straat. Datering volgens gevelsteen 1865. Dit is een vijf traveeën huis met zadeldak. Boven de deur een steentje met de inscriptie 'J.E.F.MAK / 1865". Op de klinkplaat van de inrijpoort, die de vorm heeft van een bol met kruisje, staat het jaartal 1866. Boven de deur is bij de laatste renovatie een nieuwe gevelsteen geplaatst met het jaartal 1997. Het jaar van de restauratie.

We steken de zijstraat van rechts over en vervolgen de Mheerderweg.

Mheerderweg 25,

Pand met boven- en onderdorpels van Naamse steen. Gevelsteen met de tekst I B 1857.

Mheerderweg 30 en 44,

Huis met een sierlijke booggevel.

Aan de linkerkant zien we huizen in de stijl uit de jaren 60.

Tegenover het voetbalveld zien we een z.g. "sjop" behorende bij de kapitale hoeve Mheerderweg 65.

Deze hoeve is net aan de rand van de bebouwde kom gelegen. De hoeve is gegroepeerd rondom een achter het hoofdhuis geformeerde bijna gesloten cour. Het woongedeelte is te dateren eind 17^e en begin 18^e eeuw. De schuren midden 19^e eeuw en 1873. De ingangsevel die op de cour gelegen is heeft een breedte van vijf traveeën. De deur en vensteropeningen zijn omstreeks 1800 in hardsteen uitgevoerd.

We verlaten nu de kern Banholt en lopen rechtdoor richting Mheer. De straatnaam wordt nu Burg. Beckersweg.

De panden Burg. Beckersweg met de huisnummers. 79, 77, 73 en 71 zijn woningen van vlak na de oorlog 1948.

Burg. Beckersweg 75, Gemeentehuis (3)

Dit gebouw is de opvolger van het gemeentehuis aan de Burg. Beckersweg 51-53. Het gebouw werd door architect Fidelers ontworpen en door aannemer Koremans uitgevoerd in 1951. Het was tot aan de herindeling in 1982 in gebruik als gemeentehuis. Daarna nog een poos als hulpsecretarie. Thans is een tandartsenpraktijk hierin gevestigd.

Burg. Beckersweg nr. 67,

Is het Groene Kruis gebouw uit de jaren eind 50 begin 60.

Burg. Beckersweg 51-53, Gemeentehuis (2)

Het pand is de opvolger van het gemeentehuis aan de Dorpsstraat 14. Het huis werd in 1884 als gemeentehuis gebouwd, tegelijk met de lagere school die op de plek stond van de huidige gymzaal. Blijkbaar voldeed het oude schoolgebouw aan de Dorpsstraat toch niet aan de gestelde eisen en werd voor nieuwbouw gekozen. Dit schoolgebouw werd in 1913 naar achteren uitgebreid en uiteindelijk in 1970 afgebroken. Ook hier zien we weer dat gemeentehuis en schoolgebouw in één complex samen gaan.

R.A.F.-Monument

Bij de Rabobank staat het gedenkteken uit 1969 ter herinnering aan de piloten van de R.A.F. en aan diegenen die hen behulpzaam waren bij het passeren van de landsgrens. Het gedenkteken is ontworpen door Charles Eyck. Op de zuil staat in brons een met speer gewapende krijger zittend op het gevleugeld paard, Pegasus, in gevecht met een uil, het symbool van het kwaad.

Vóór het monument gaan we rechts de Leemstraat in. Deze tussen hoge graften gelegen weg is de zeer oude verbinding tussen Breust/Eijsden en Gulpen.

Leemstraat 1, 3 en 3A,

Zij vormden samen een geheel, nr. 3 wordt momenteel gerestaureerd. De stal en schuur, zijn nu omgebouwd tot een gastenverblijf.

Aan het einde van de Leemstraat staat aan de rechterkant het pand Duivenstraat 2.

Een zeer mooie in 1987/1988 gerestaureerde vakwerkwoning met aan de gevel een kruis uit 1890. Het pand is tweede helft 18^e en begin 19^e eeuw.

We steken nu via het zebrapad de Duivenstraat over. (LET GOED OP HET VERKEER)

Duivenstraat nr.13,

We zien in het houtwerk de zogenaamde "timmermans telmerken" links en rechts naast de deur en op de horizontale balken. Het is een vakwerkhuis van vier gebintvakken, in deze gebintvakken zijn geen windverbanden opgenomen. Links een lagere aanbouw in vakwerk met baksteenvulling. Te dateren is dit pand midden 19^e eeuw.

Duivenstraat 11,

Gevelsteen met het jaartal 1859 boven de toegangsdeur.

We lopen nu rechtdoor de Rondelenstraat in. Kijken we nog eens om dan zien we dat de put met de bovengenoemde monumenten een karakteristiek ensemble vormt. Gaan we verder dan hebben we meteen een mooie uitkijk over de Rondelenstraat, die in het verlengde ligt van de Leemstraat.

Het complex Rondelenstraat nrs. 2, 4, en 6,

Dit is een opvolger van de middeleeuwse laathof van Hardeberg, die op haar beurt weer werd opgevolgd door de afgebroken Bovenste Hof. Het is een complex met een 19^e eeuwse karakter. Opmerkelijk is het hardstenen venster met tussenstijl en 2 gemetselde boogjes in de straatgevel. Deze hebben ook gezeten op de plaats waar de nieuwe ramen zijn geplaatst.

Rondelenstraat 8,

Woonhuis met vakwerkschuur op L-vormige plattegrond. Datering schuur 18^e eeuw, het woonhuis is vernieuwd ±1950. Het jaartal op dit monumentaal pand is 1792. De schuur is een tiental jaren geleden voor bewoning geschikt gemaakt.

Rondelenstraat 10 en 10A,

Woonhuis met verdieping in vakwerk dwars aan de straat gebouwd. Oorspronkelijk een uit vijf traveeën bestaand woonhuis. Let op de hoekschoren en lange tussenschoren. Het is gebouwd op een breukstenen onderplint.

Rondelenstraat 12 en 14,

Woningen en schuur zijn samen U-vormig, naar de straat toe gericht. Datering begin 19^e eeuw en later. Let op het meegeverfde beeldje in straatgevel van de schuur.

We gaan van hieruit terug naar de Duivenstraat en daar naar rechts om zo het vertrekpunt bij de kerk te bereiken.